

JUBILEJNÍ VYDÁNÍ BIBLE KRALICKÉ

Kalich. Časopis pro otázky nábožensko kulturní 3/9 (1913), s. 123-127.

Máme je a nemáme. Nemáme, co si vydali Angličané k jubileu Autorised Version of the English Bible roku 1911: fotografický otisk původního vydání, otisk jeho s původním sestavením řádků a k tomu památník Records of the E. B., obsahující listiny k dějinám tištěné bible, usnesení o překladech atd. Takové jubileum může si právě dovolit jenom národ tak srostlý s biblí, jako jsou oni. U nás, kde bibliofilové si tisknou v luxusních exemplářích efémerní verše, musela se Bible Kralická spokojit s trojsešitem Světovky¹ a ještě ti, kdo milují tuto knihu, jsou vděční za takovou myšlenku. Vždyť zrovna jako bolestnou ironií chce se chápati slova předmluvy: „Vžádném jiném národě nezasáhl překlad bible tak hluboko do náboženského, kulturního a národního života, jako právě v národě českém.“ Tak málo se to přiznává, tak málo se ten vliv jeví v dnešním českém životě!

Jmenovati příčiny tohoto všeobecného odcizení se biblí, z něhož nejsou vyjmuti ani přímí dědicové Bible Kralické, evangelíci, nebylo by snad ani tak těžko jako obšírmo. Mluvíce o přítomném ukázkovém vydání bible, máme příležitost položit si otázku: zdali a jak dalece možno hledati příčiny onoho odcizení ve způsobu, jakým je dnes bible vydávána a ve formách, v nichž se dostává do rukou čtenářů ?

V Německu, kde mají jen málo potěšitelnější zkušenosti, jedná se v posledních letech o vydání Volksbibel, bible lidové. Z hlasů o této myšlence, uveřejněných v „Christliche Welt“, slyšme tento:

„Byť se nám dostalo sebe lepšího překladu bible, dostane-li se nám tím skutečně lidové bible, pochybuji; dle mého mínění jest začítí s této strany: bibli lidu zase milou učiniti. Tím zjednáme si lidovou bibli.“

Řekněte mi, co by byli vykonali Kraličtí, kdyby byli o vydávání bible měli takovéto názory ! Zatím však, víme, že vady dosavadních překladů, formální a věcné, „těžce nesla Jednota Bratrská“ (Hrozný). A že z týchž důvodů očekávala od čtenářů: „podle darů sobě od Boha svěřených v tom popracuješ, aby napraveni byli nedostatkové“, jež by postřehli na díle Kralických. Záleželo jim tedy na formální a věcné správnosti vydání, prakticky vzato: na přístupnosti a srozumitelnosti bible, poněvadž byli přesvědčeni, že bible vykoná svůj úkol mezi lidem jen tehda, když spolehlivosti svého výrazu a v ústech čtenářů žijou mluvou získá si důvěry a obliby. Úspěch Bible Kralické spolu svědčí také o tom, že se v tomto přesvědčení nemýlili.

Předeslav, co jest známo o vzniku překladu kralického a co pamětihodno na významu a osudech jeho, ukazuje vydavatel v druhé části předmluvy, jak obdobně dnes usiluje se o získání správných textů původních, jakož i překladů jejich. Plným právem pak označuje revisi českého překladu za „nejlepší uctění 300leté památky Kralické bible“. Musela-li zdokonalující práce, kterou žádali Kraličtí svému dílu, ležeti až posud netknuta, k uctění jubilea jeho především jest třeba dohoniti, co bylo tu zmeškáno. Usneseními letošních superint. shromáždění českých stal se, jak doufáme, rozhodný krok k této věci.

K závěru knížky připojeny jsou Poznámky, které mají vysvětliti, proč právě otištěné části bible byly voleny za ukázky. Poznáváme, že Evangelium dle Marka podáno jest jako nejpůvodnější líčení života Ježíšova, oddíly Luk. 15 - 19 jako příklady podobenství Ježíšových, Mat. 5 - 7 jakožto zcelení jednotlivých naučných jeho výroků. Část Ev. dle Jana, kap. 14 - 17, obsahující rozmluvy Ježíšovy s učedníky na rozloučenou, uvedena na osvětlení odlišného rázu tohoto Evangelia. List k Římanům zastupuje naučné partie z listů Pavlových, jako zase list k Filipenským dokládá jejich osobní a příležitostný způsob. Výběr 12 Žalmů dává nahlédnouti ve zbožnost starozákonní v nejvyšší její hodnotě.

¹ Bible Kralická. K třistaleté památce vydal Dr. Jindřich Hrozný. V Praze 1913. Světové literatury č. 1083-1085.

Zároveň však mají tyto poznámky býti „úvodem k snadnějšímu a důkladnějšímu porozumění při četbě otištěných zde částí biblických“. Jest třeba, aby si čtenář podtrhl slovo „úvodem“; neboť poznámky vskutku obsahují to, čemu Němci říkají Einleitungswissenschaft, úvodní věda. Tím také jest označeno ono porozumění jako literárně- historické. A to jest při vydání lidovém, jako jest tento výňatek z bible, novum, které dodává knížce zvláštního rázu. Čtenáři-bohoslovci neujde, že právě tyto poznámky jsou osou vydání, jíž do jisté míry spravoval se i výběr otištěných částí. Tedy postup, který na první pohled nepřiléhá dosti k účelu dílka, býti památkou posledního vydání kralického. A přece, právě ony poznámky činí mi z knížky pravé jub. vydání Bible Kralické. V jubilejním roce posledního bezpoznámkového vydání kralického stalo se dobře, že otištěn pouze kralický text; platí-li však památka celému dílu kralickému, pak nemohlo se státi lépe, než aby text doprovoben byl poznámkami tohoto druhu. Ony nejsou napodobeninou poznámek kralických, nýbrž vyrostly z porozumění pro potřebu naší doby, jíž svou instruktivností vyhovují, jak nejlépe bylo možno v daném rozsahu. Nebyla zajisté správně pochopena snaha Kralických jiná, než aby každým způsobem, jenž byl v jejich moci, lidu bibli přiblížili. Že poznámky Dra Hrozného činí tak vůči čtenáři dnešnímu, to staví je v ideovou a tím pravou jubilejní souvislost s vydáním kralickým.

Poněvadž věc jest novum, jak řečeno, nutno poněkud rozvésti vyslovený zde názor, že historické porozumění bible jest nad jiné způsobilým prostředkem, přivésti zase dnešního člověka k bibli.

Ani Kralickým nebylo toto historické stanovisko k bibli tak dalekým, jak se zdá. Protože jim byla bible psanou vůlí boží, záleželo jim přirozeně na přesnosti v každém ohledu; proto uznávají také kritiku původního textu. Přes anebo právě pro úplnou změnu našeho světového názoru sleduje dnes výklad bible též cíl: stanoviti prostou historickou skutečnost, jež by sahala co nejdále k původním pramenům náboženským zjevů biblických. Na tom základě pak lze oddělití prvky historicky, časově podmíněné a proto pro nás zcela neživotné, ba rozporem s přítomností život náboženský tlučící, a vystaviti do popředí prvky absolutní, čistě náboženské, jež i pro dnešního člověka jsou nenahraditelné v bibli složeny. - Zde momentka k znázornění:

Prší. Tři dny skoro bez přestání. Můj protějšek míní: To začíná člověk rozuměti, jak strašné musilo býti, když při potopě přšlo 40 dní. Já na to: Myslíš, že skutečně 40denním deštěm nastala potopa? Druhý: To byly asi lijáky, průtrže mračen... Třetí: Kde pak, to byl přece geologický zjev! První: Proč tedy tak píšou (jak živě a přítomně běře laik tyto problémy!), není-li to pravda? Já: Jako by měli tehdá ponětí o geologii! Ostatně, vzpomeň si, že kromě vod podzemních mluví se v bibli o otevření „průduchů nebeských“. Nedivím se, že jako každý jiný, rozumíš tomu jako opsání nějakého druhu deště; těžko si něco jiného představití, neví-li kdo zrovna, že tím míněno protržení pevně myšlené oblohy, a následkem toho příval vod světových nad ní. (Srov. 1. Mojž. 1, 6 a 7.) Vysvětloval tedy autor potopu zrovna tak geologicky či kosmologicky jako my, jenže podle tehdejšího světového názoru. První: Ale pak to nebyl trest za bezbožnost lidí?! Já: Což nevykládají se dnes různé živelní pohromy stejným způsobem...

Tu načat už jiný problém. Uvedené stačí ukázati, jak se dnes přemýšlí a soudí o historických, časových prvcích v bibli. Ukazuje, že jedině klidné historické pohlížení na bibli dovede odstraniti nedorozumění a bezradnost, s kterou dnešní člověk musí zápasiti, sahá-li po bibli, a způsobiti, že může naléztí to, co tam hledá, totiž duchovní stravu. Marné jest všecko vybízení našich lidí, aby četli v bibli, když setkávají se tam na každé stránce s takovými obtížemi. Zapomíná se tu na jednu věc: že kazatel, který prošel exegetickými disciplínami theologie (byť se jich názorů nepřidržel) naučil se bezděky vyhledávati v bibli pro sebe a pro jiné, čeho jest jedině potřebí. Zrovna tak laik, vyrostlý v písmáckých tradicích a ten, který již našel to právě ve své bibli jednou pro vždy. Ne tak člověk bibli odcizený. Byť stokrát slyšel

svědectví: v bibli jest život, pravý život náboženský, on jej tam nenalezne, protože jest mu zasypan spoustou historického, časového (nemyslím dějinného) materiálu. Mám doklady, že zvlášť inteligenti sahají dnes po bibli, kde bychom si nejméně pomyslili; ale užitek její jest naprosto pochybný pro ně. Neboť tak, jak jest, mohou ji odložit jen v zoufalé bezradnosti, a není-li kdo zrovna nábožensky založen, aby houževnatě vytrval, jest tato bezradnost zárodkem úplné náboženské apatie.

Vrátiti bibli lidu může toliko vydávání její podle zásad, uskutečněných v poznámkách přítomné jubilejní knížky. Tedy poznámková bible? Pro naše poměry nehodí se ovšem obšírná vydání s poznámkami, jako jest na př. Nový Zákon J. Weisse nebo B. Weisse. Třeba jest jen zcela krátkých poznámek a vysvětlivek historických, nábožensko-dějinných, vůbec věcných. Velmi zdařilé takové vydání (mezikonfesijní) N. Z. mají Italové (Společnost Fides et Amor). Poznámky takové budou nevyhnutelné i v tom případě, že by provázely zcela nový překlad bible. Otázka nového překladu souvisí úzce s dotčeným provedením historického stanoviska vůči bibli. Nový překlad byl by s to, sejmouti valnou část břemena poznámkové části biblického vydání. Čím častější by byl a čím více by se přikláněl k novodobé mluvě naší, tím skrovnější by mohly býti poznámky, jež v nemalé míře musely by se odnáseti ke zvláštnostem řeči originálů, kdyby mělo zůstatí při kralickém znění.

Co však potom s revisí Kralické Bible? Ani revidovaná bible nestane se nikdy knihou lidovou v tom smyslu, jak výše míněno; ani ovšem Kralická sama. Jakkoli samozřejmě zasluhuje dílo toto uznání právě po stránce jazykové, nemůže popřítí nikdo, že Kraličtí ve své snaze o věrný překlad podávají nám správnou sice, ale přece jen hebrejskou a řeckou češtinu. A to není nic pro knihu, jež se má státí majetkem lidu. Revise, pokud jsou již dnes známy zásady její, odstraní jen to, co čtenáře přímo pohoršuje. Aby byl vzat zřetel k duchu jazyka, to by vyžadovalo daleko pronikavějších změn, než k jakým může se pouhá revise odhodlati. Proto však nestane se revidovaná bible zbytečností. Nejen jako nutný přechod, ale proto, že právě pro takové vydání zůstane vždy místo, kde jest myslitelné jen užití revidované, ale stále ještě Kralické Bible. Míním na př. čtení Písma ve shromáždění. Zde bude Kralická míti povždy nezadatelné místo jako dokument historické souvislosti naší s církví reformační a přes ni s církví prvotní v důsledku reformačního, obnovujícího úsilí otců našich. Jinak se věci mají, jde-li o to, aby bible byla oporou pro duchovní vzdělání jednotlivce nebo shromáždění, na př. v biblických hodinách. Vázati se tu na tradiční překlad, mluvilo by proti účelu samému.

Zatím arci je nový překlad prací pro celá deseti, kdož ví, zda vůbec pro některá z těch nejbližších. Již dříve daly by se snad najíti cesty, jimiž by se učinila bible v naznačeném směru přístupnou našemu lidu. Použil jsem jen příležitosti vysloviti to, co se namnoze dnes pocítuje jako přání a očekávání v kruzích odborníků i laiků a u těchto posledních právě nejživěji.

Budiž ještě dovoleno uvážiti některé námitky a obtíže, které by snad překážely dosažení našeho cíle.

Není ani na okamžik pochybné, že by téměř rázem vzrostl zájem o historické probírání bible a že by zasáhl ty nejšířší vrstvy. Vkus a soudnost českého čtenáře nepovažujeme přece jen za tak zkažené, abychom se domnívali, že se trvale přidrží pamfletových námětův o těchto otázkách, jak je pěstuje Volná Myšlenka, Havlíček atd. Nemá-li cos lepšího, pak ovšem nelze se diviti, že kojí svůj zájem, jak se dá. - Podaří-li se tedy vzbuditi zájem o bibli v tomto způsobu, bude také dosaženo vlastního cíle, oživení náboženského? Zkušenosti německých pracovníků ukazují, že ne tak hned. Rozvoj biblické vědy a popularisace její dovedly vyvolati nejjobecnější rozšíření poznatků a prací o bibli, avšak přímý náboženský užitek zdál se unikati. Mnoho se psalo a četlo o bibli, dost málo se z ní samé čerpalo. Ale již zase nejnovější úkazy v náboženském a církevním životě německém obsahují i pro nás poučení, že jak pravděpodobně dostaví se záplavy rozrůzněných mínění a nezřídka i rozrušujících výměn názorů, tak jistě na

zůstavené spouští vykvete nová a bujná vegetace duchovního života. Pohodlnější než takto, nedovedu si to, Bohu žel, představit.

Další, snad příliš úzkostlivý ohled by byl ten: neztratí bible všelikým tímto ujasňováním toho nejdůležitějšího půvabu, vízícího se k starobylému, od všedního oddlenému rázu dosavadních vydání ? Snad každý by mohl ze své zkušenosti doložit, že temná místa bible nabádala jej k přemítání, jež nebylo bez duchovního užitku. Máme oželeť tuto možnost náboženského popudu ? Objektivně vzato: nezničíme si mocný účín náboženského tajemství ? Tak bláhoví snad nejsme, že bychom se domnívali, že nějaký nový překlad nebo vůbec nějaká lidská řeč mohla by někdy zprofanovati skutečné náboženské tajemství. Ta zůstanou. Leč dlužno rozeznávat mezi náboženským tajemstvím a filologickými hádankami. Zůstanou ovšem i hádanky filologické, jednoduše proto, že původní smysl některých míst je pro nás snad na vždy ztracen, ale kde se vyskytnou, tam budu vědět, co mám před sebou a nebudu marně hledat tajemství náboženské. Historickým pojetím bible na jedné a revisí nebo novým překladem na druhé straně rozplyne se jistě i mnohé, co platilo za „tajemství“, ač nebylo, než záhadou textu. Byla-li to mátoha citu nebo fantasie, nebude čeho litovati; pakli skutečné tajemství, bude možno nalézt ještě jiná místa v bibli nepochybně je dosvědčující. V každém případě jest nutno, abychom se oprostili od osudného, stále vracejícího se klamu, že by holá historická skutečnost a pravda mohly býti na újmu naší zbožnosti. Jaké pak by to bylo náboženství?

Konečně a hlavně: jak svízelné jest přece provedení zásad a důsledků historického pojmání bible ! Nejdou přímější cestou za náboženským pokrokem ti, kdo se prostě postaví mimo bibli ? Netajme sobě, že mnozí a mnozí dají se odstrašiti a zvolí tuto zdánlivě přímější cestu. Nezávidíme. Vedle mnohých jiných důvodů také pro tuto úvahu: kdo nemá v životě času na experimenty - a takových, kteří by času měli, jest a bude málo i mezi jednotlivci i mezi národy - bude vždy stavěti na daných základech. Nám pak, jako Bibli Kralickou, tak bibli vůbec zachová tíž princip historické spojitosti, nepostradatelný pro toho, kdo hledá v náboženství hodnoty neproměnné a společné všem časům. Bible zůstane dokumentem a zárukou souvislosti našeho náboženského vývoje; nebylo-li by této souvislosti, pak ztratí pro nás veškeré náboženství význam; bylo by pak jen dobovou kulturní složkou, podléhající náhodným proměnám, ne složkou života, vždy přítomnou v jejím elementárním významu. Nebylo však náhodou, že křesťanství, s jehož prvopočátky nás přes Kralické spojuje Nový Zákon, nedalo si vyrvatí gnosticizmem Starý Zákon, ač před tím muselo prožiti těžkou krisi judaismu. Cítili, co znamená v náboženství princip continuity. Tak jako si toho byli vědomi ti, kdo pěstovali a ve Starý Zákon pojali náboženskou tradici v rozsahu, zabírající náboženský vývoj lidstva až k jeho pravěku.

Aniž tak má bible býti jen standartou a pomníkem náboženství. V galerii zámku Sanssouci visí van Dyckův obraz Čtyři evangelisté. Jsou skloněni v přemýšlení a v poradě nad knihou, patrně nad svými knihami novozákonními. S hůry snáší se k nim postava anděla, udílejíc jim pokyny. Toť symbol božského nadšení a vnitřní harmonie ve spisech jejich. - Měl jsem své myšlenky pod tímto obrazem. Jest nemožný v rámci historického nazírání na bibli. Proto však, že nemůžeme potřebovatí obrazu, neztrácí pro nás podklad jeho na skutečnosti. Přeneseno na celou bibli: tou měrou, jakou rozplynou se nám s hlediska historického masivně kreslící rysy tradičního nazírání na bibli, bude nám vstříc vanouti z ní ten neviditelný a nevystihlý duch, který pudil psáti ony „svaté muže boží“.